

Наукові інтереси: особливості оркестрової роботи як форми організації професійно-педагогічної діяльності студентів мистецького факультету.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS
SHEVCHENKO Inha Leonidivna – Ph.D., Associate Professor Department of Vocally-choral Disciplines and Methodology of Musical Education Centralukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: features of professional training of students of art faculties of pedagogical universities in the framework of the current humanitarian and cultural paradigm.

BRODSKYI Hennadij Leonidovich – Associate Professor Department of Musically-theoretical and Instrumental Disciplines Centralukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: features of orchestral works as a form of vocational and educational activity of students the art department.

Дата надходження рукопису 27. 04. 2017 р.

УДК 378.147+37.017.4

ЩЕРБАК Ігор Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
 e-mail: igor-werbak@yandex.ru

ОБГРУНТУВАННЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтеграція України в європейський освітній простір потребує удосконалення системи навчання й виховання студентів педагогічних ВНЗ, формування особистості вчителя з широким світоглядом, якісними знаннями, високими моральними цінностями. У реалізації завдань сучасної освітньої концепції нашої країни важлива роль належить учителеві музичного мистецтва, який, поєднуючи в собі риси педагога, мистецтвознавця, музиканта і психолога, покликаний впливати на формування свідомості, забезпечувати духовне становлення особистості школярів – патріотів і громадян української держави.

Удосконалення музично-педагогічної освіти передбачає формування особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва не лише як фахівця, а й як громадянина – гідного представника України, здатного передавати найкращі надбання наступним поколінням. Про важливість формування громадянських якостей особистості зазначено у програмних документах (Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття, Концепція громадянської освіти в Україні, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу вітчизняних і

зарубіжних наукових джерел засвідчують, що вчені приділили певну увагу дослідженням філософських, психолого-педагогічних та інших засад фахової підготовки вчителів музичного мистецтва (А. Козир, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Т. Рейзенкінд, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Хижна та ін.); досліджено окремі аспекти фахової, психолого-педагогічної, методичної підготовки вчителів музичного мистецтва (Н. Гуральник, К. Завалко, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Т. Смирнова, С. Соломаха та ін.).

Дослідники вивчали проблему розвитку національної самосвідомості, виховання патріотизму (С. Васильченко, О. Вишня, І. Гізель, А. Макаренко, Ф. Прокопович, С. Русова, М. Стельмах, Г. Тютюнник та ін.); окремі питання формування громадянськості, громадянських якостей особистості (П. Вербицька, Т. Завгородня, Л. Корінна, В. Кузь, О. Міщеня, Л. Момотюк, Г. Пустовіт, Л. Рехтета, Ю. Руденко, М. Стельмахович та ін.).

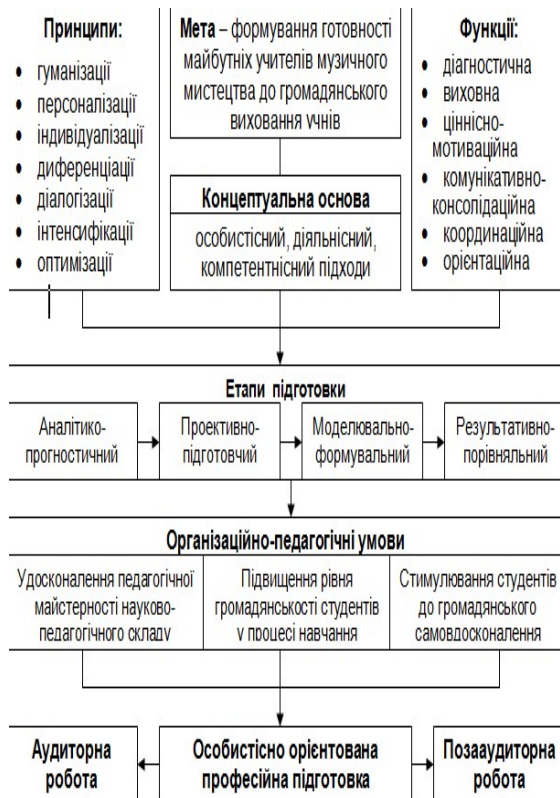
У результаті цілеспрямованого вивчення й аналізу наукових педагогічних джерел нами було визначено основні організаційно-педагогічні умови якісної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів у процесі навчання студентів, а саме: удосконалення педагогічної майстерності науково-

педагогічного складу; підвищення рівня громадянськості студентів, а також – стимулювання їх до громадянського самовдосконалення. Окреслення вищезазначених організаційно-педагогічних умов зумовило необхідність обґрунтування й розробки структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

Метою статті є висвітлення теоретичних підходів до обґрунтування основних складників структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

Виклад основного матеріалу. Вибір моделювання як методу пояснюється тим, що за допомогою моделі легше зрозуміти характер залежності між структурними елементами досліджуваного складного феномена, синтезувати і виявити найбільш суттєві сторони процесу підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

Моделювання як перспективний метод наукового пошуку ґрунтується на побудові системи, що дає адекватне відображення предмета дослідження. Цей метод дозволяє одержати нову цілісну інформацію про сам предмет дослідження, уможливує виділення в ньому цілих систем і вивчення їхнього функціонування як єдиного цілого.

Мал. 1 Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів

На мал. 1 схематично зображено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів, яка передбачає врахування сучасних тенденцій реформування системи освіти України, а саме: суттєву зміну вимог до організації процесу професійної підготовки майбутніх педагогів до виховної діяльності, організацію навчально-виховного процесу з позицій особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів.

Схарактеризуємо принципи побудови моделі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів:

1. Принцип гуманізації спрямовує навчально-виховний процес на пріоритетний розвиток загальнокультурних і загальнолюдських якостей майбутніх учителів, орієнтований на вдосконалення та вільний творчий розвиток особистості в системі суспільних відносин.

2. Дотримання принципу персоналізації створює умови партнерства для особистісного спілкування викладачів і студентів.

3. Принцип індивідуалізації навчально-виховного процесу передбачає таку організацію системи взаємодії між викладачами та студентами, що ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей, духовного світу, схильностей та інтересів майбутніх учителів музичного мистецтва, сприяє розвитку їх пізнавальних інтересів.

4. Принцип диференціації є способом реалізації індивідуалізації навчально-

виховного процесу в умовах студентської групи.

5. Принцип діалогізації аудиторної, позааудиторної роботи передбачає обговорення різних поглядів, спільний пошук істини у формі діалогу.

6. Принцип інтенсифікації передбачає упровадження в навчально-виховний процес прогресивних педагогічних технологій, нових методів і активних засобів, що забезпечують постійне підвищення якості підготовки майбутніх учителів. Основними елементами інтенсифікації навчання (за І. Трайньовим) є такі: чітка загальна цілеспрямованість усього педагогічного процесу, а також кожного з його етапів; підвищення мотивації; доступність знань; підвищення результативності педагогічного процесу за одиницю часу; розробка й упровадження методів, що активізують діяльність студентів; упровадження інформаційних педагогічних технологій; розвиток самоосвіти, ініціативи і самостійності майбутніх учителів; використання методів ігрового навчання [7, с. 5–7].

7. Дотримання принципу оптимізації уможливило досягнення поставленої мети, завдань, виявляється у створенні навчального середовища, сприятливого для набуття знань, умінь і навичок здійснення громадянського виховання учнів [7, с. 8–10].

Розглянемо *функції моделі* підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

1. *Діагностична*: діагностика інтересів, нахилів, здібностей та інших індивідуальних особливостей; діагностика успішності оволодіння студентами навчальною інформацією; діагностика готовності майбутніх учителів до громадянського виховання учнів.

2. *Виховна*: проведення заходів, спрямованих на формування громадянської зрілості студентів, формування певних особистісних якостей; вплив на соціальний статус окремих членів студентської групи; організація адекватних міжособистісних взаємин.

3. *Ціннісно-мотиваційна*: спрямування навчально-виховної роботи на формування у студентів цінностей демократичного суспільства; закладання основ майбутньої гуманістичної педагогічної діяльності; формування мотивації до здійснення громадянського виховання учнів.

4. *Комунікативно-консолідаційна*: організація продуктивної взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу на засадах рівноправної співпраці й співтворчості; організація середовища, що сприятиме

формуванню комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

5. *Організаційно-координаційна*:

організація та регуляція взаємоузгодженої діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу.

6. *Орієнтаційна*: спрямованість освітнього процесу у вищому навчальному закладі на розширення досвіду майбутніх учителів, розвиток компетентності (базової, професійної, спеціальної) за рахунок включення особистості в продуктивну діяльність.

З урахуванням мети, принципів, функцій, відповідних організаційно-педагогічних умов визначено етапи підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

I-й етап аналітико-прогностичний – спрямований на вивчення фактичного стану готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів, аналіз потенційних можливостей і прогнозування результатів роботи. Основними стадіями цього етапу є такі:

1) ознайомлення та вивчення навчальної групи (діагностика інтересів, нахилів, здібностей та інших індивідуальних особливостей; з'ясування мотиваційних аспектів навчання у вищому навчальному закладі);

2) визначення стану готовності майбутніх учителів до громадянського виховання учнів;

3) аналіз потенційних можливостей студентів; планування групової та індивідуальної виховної роботи;

4) прогнозування здійснення процесу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів, з урахуванням обов'язкових показників засвоєння нової інформації майбутніми вчителями: оцінка параметрів якості засвоєння навчальної інформації студентами; встановлення кінцевого стану параметрів якості засвоєння інформації; обрання інтенсивних методів і засобів досягнення цілей; розрахунок необхідного часу; співставлення необхідного та наявного часу; приведення у відповідність мети занять і наявного часу для досягнення встановлених цілей; планування подальших заходів для досягнення кінцевої мети.

II-й етап проективно-підготовчий – спрямований на проєкування та планування організаційних заходів щодо підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів. Стадії етапу:

1) проектування і створення ціннісно-мотиваційного середовища, що уможливило простір для самовизначення, саморозвитку й самовдосконалення студентів шляхом організації діяльності центру виховної роботи зі студентами;

Передбачається організація діяльності центру виховної роботи зі студентами при одній із основних кафедр, що здійснює підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва. Підґрунтям цієї роботи є основні положення Конституції України [4], Національної доктрини розвитку освіти [6], Закону України «Про освіту» [2], Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності [5], Загальної декларації прав людини [1], Конвенції ООН про права дитини [3], педагогічна спадщина видатних вітчизняних і зарубіжних педагогів.

Діяльність центру виховної роботи як складової частини системи навчально-виховної роботи спрямовано на підготовку фахівців, які мають активну соціальну позицію, громадянську відповідальність, уміють творчо розвивати національні традиції, досягати самовираження у професійній діяльності, усвідомлюють необхідність дотримання принципів загальнолюдської моралі (гуманності, патріотизму, справедливості, працелюбності, доброчинності тощо).

Пріоритетним напрямом роботи центру виховної роботи є індивідуальний підхід до виховання особистості студентів, стимулювання внутрішніх здібностей до громадянського самовдосконалення. Зазначений центр організовує та координує виховну роботу провідних кафедр, залучаючи до цієї роботи студентів.

2) планування діяльності студентського краєзнавчого гуртка, що надасть можливість створення ціннісно-мотиваційного освітнього простору; *завдання* студентського краєзнавчого гуртка: розвиток і зміцнення інтересу студентів до краєзнавчої діяльності; формування громадянськості майбутніх учителів; формування мотивації до використання краєзнавчих знань в професійній діяльності засобами музейної педагогіки; розвиток громадсько-суспільної активності студентів через ознайомлення з розмаїттям культурної спадщини регіону, історичними фактами, музично-ігровою творчістю, декоративно-прикладним мистецтвом; вивчення досягнень земляків у різних сферах життя; активізація пізнавальної діяльності студентів; формування національної гордості за свій край;

3) обрання форм і методів організації

аудиторної та позааудиторної роботи зі студентами, що відповідають поставленій меті й завданням, з урахуванням інтересів, нахилів і здібностей студентів;

4) проектування діяльності центру науково-дослідної роботи студентів на одній із кафедр; мета організації цього центру – виявлення обдарованої молоді, всебічний розвиток творчих здібностей та дослідницьких умінь майбутніх учителів; *завдання* центру науково-дослідної роботи студентів: розвиток у майбутніх учителів музичного мистецтва нахилів до пошуково-дослідницької діяльності; формування схильності до творчого вирішення професійних завдань; набуття вмінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв'язання практичних завдань навчання та виховання;

5) проектування аудиторної роботи, розробка навчально-методичного комплексу (відповідного тематичного веб-сайту, змістового модуля «Громадянське виховання учнів», методичних посібників тощо);

6) розробка плану проведення кураторських годин;

7) планування роботи студентського психологічного клубу; *метою* його функціонування є створення освітнього та виховного середовища, що сприяє громадянському самовдосконаленню (самовизначенню, самопізнанню, саморозвитку та самовихованню) майбутніх учителів музичного мистецтва;

8) планування діяльності лабораторії виховання студентів засобами театрального мистецтва, що передбачає роботу студентського театру.

III-й етап моделювально-формувальний – сприятиме перетворенню об'єктів на результат, що відповідає меті – процесу формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

На цьому етапі відбувається підготовка майбутніх учителів до громадянського виховання учнів: формування особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі аудиторної й позааудиторної роботи, впровадження змістового модуля з використанням інтерактивних методів та інноваційних технологій роботи зі студентами, впровадження проєктів громадської спрямованості, організація процесу професійного самовдосконалення, організація педагогічної практики студентів.

На IV-му етапі результативно-порівняльному – необхідно порівняти отримані результати із поставленими завданнями: визначити рівень сформованості

когнітивного, мотиваційно-ціннісного та діяльнісно-поведінкового компонентів готовності студентів до громадянського виховання учнів; визначити умови і засоби внесення коректив у роботу.

Усі структурні елементи моделі є взаємопов'язаними, знаходяться у закономірному взаємозв'язку і спрямовані на кінцевий результат – готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Таким чином, науково обґрунтована, логічно побудована структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів зі взаємопов'язаними та взаємозалежними складниками має бути експериментально перевіреною на практиці шляхом запровадження її в освітнє середовище ВНЗ для підвищення ефективності досліджуваного процесу. Перспективною подальших наукових розвідок є експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі підготовки вчителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів, зокрема – відповідних організаційно-педагогічних умов і шляхів їхнього створення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята 10 грудня 1948 р. / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. – К.: «АртЕк», 1997. – 624 с.
2. Закон України «Про освіту» від 23 трав. 1991 р. № 1060-XII // Основні чинні кодекси і закони України / Уклад. Ю. П. Єлісовенко. – К.: Махаон, 2003. – С. 533–542.
3. Конвенція ООН про права дитини. – К.: ТМ Принт Ікс Прес, 1999. – 32 с.
4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 79 с.
5. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект: Додаток до рішення колегії Міністерства і науки України від 17.08.2000 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2000. – № 17. – С. 10–12.
6. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4–6.
7. Трайнев И. В. Конструктивная педагогика: [учеб. пособ.] / И. В. Трайнев; под общ. ред. В. Л. Матросова. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 320 с.

REFERENCES

1. Dzenis, M., Key, R., & Bredli, E. (1997). *Zahalna deklaratsiya prav lyudyny. Pryunyata 10 hrudnya 1948 r. Yevropeyske pravo u haluzi prav lyudyny : dzherela i praktyka zastosuvannya. Per. z anhl.* [The Universal Declaration of Human Rights. Adopted on 10 December 1948. European law on human rights: sources and practical application. Translated from English.]. Kyiv: ArtEk.
2. Yelisovenko, Yu. P. (Ed.). (2003). *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 23 trav. 1991 r. № 1060-XII // Osnovni chynni kodeksy i zakony Ukrainy.* [The Law of Ukraine «On education» from May 23. 1991 r. № 1060-XII // Main existing codes and laws of Ukraine]. Kyiv: Makhaon.
3. *Konventsija OON pro prava dytyny.* [The UN Convention on the Rights of the Child]. Kyiv: TM Print Iks Pres.
4. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Konstytutsiya Ukrainy* [Constitution of Ukraine] (June 28). Kyiv: Presa Ukrainy.
5. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2000). *Kontsepsiya hromadyanskoho vykhovannya osobystosti v umovakh rozvytku ukraïnskoyi derzhavnosti.* [The concept of civil education of the individual in the development of Ukrainian statehood] (August 17). Information collection Ministry of Education and Science of Ukraine.
6. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity: zatv. Ukazom Prezidenta Ukrainy № 347.* (2002). [National Doctrine of Education: approved. Decree of the President of Ukraine № 347]. Kyiv: Osvita Ukrainy.
7. Traynev, Y. V. (2004). *Konstruktivnaya pedagogika.* [Constructive pedagogy]. Moskva: TTs Sfera.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЩЕРБАК Ігор Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: громадянське виховання у вищій школі, професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHCHERBAK Igor Viktorovich – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Musical Art of Mykolayiv national university named after V. Sukhomlynskyi.

Circle of scientific interests: civic education in higher education, professional training of the future teachers of musical art.

Дата надходження рукопису 08. 04. 2017 р.